

**بررسی قلمرو اختیار مدیر تصفیه در شرکت‌ها با رویکرد
قانون‌گذاری در لایحه‌ی جدید حقوق تجارت**

نگارش:

یدالله ملک‌زاد

(رعیت پیشه)

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:

ملکزاد، یداله، (رعیث پیشه) ۱۳۳۶ -
بررسی قلمرو اختیار مدیر تصفیه در شرکت‌ها با رویکرد قانون گذاری
در لایحه‌ی جدید حقوق تجارت/ نگارش یدالله ملکزاد؛ ویراستار هانیه
ناظری.

مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:

تهران: هدف خوارزمی، ۱۳۹۸.
۶۷ ص.
۳۵۰۰۰ ریال: ۲-۴۲-۶۵۲۷-۶۲۲-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی:
یادداشت:

فیفا
کتابنامه: ص ۶۷- ۶۴

موضوع:
موضوع:

ورشکستگی -- ایران
Bankruptcy -- Iran

موضوع:
موضوع:

حقوق تجارت -- ایران
Commercial law -- Iran

رده‌بندی کنگره:
رده‌بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

KMH۱۹۴۲
۳۴۶/۵۵۰۷۸
۵۷۱۱۸۳۴

بررسی قلمرو اختیار مدیر تصفیه در شرکت‌ها با رویکرد قانون گذاری در لایحه‌ی جدید حقوق تجارت

ناشر: انتشارات هدف خوارزمی
مؤلف: یدالله ملک زاد (رعیث پیشه)

ویراستار: هانیه ناظری
مدیر تولید: موسسه آموزشی خوارزمی

صفحه‌آرایی و طراحی جلد: مرضیه سادات جعفریان
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

چاپ و صحافی: موسسه آموزشی خوارزمی
ناظر چاپ: پژمان عباد، محبوبه رضا علی

قیمت: ۳۵۰،۰۰۰ ریال

شابک: ۲-۴۲-۶۵۲۷-۶۲۲-۹۷۸

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران - خ شریعتی - ابتدای میرداماد - خ رودبارشرقی - پلاک ۵۷
book@mokha.ir

تلفن: ۰۲۱-۲۶۴۲۰۱۸۹

هدف از این کتاب، بررسی قلمرو اختیار مدیر تصفیه در شرکت‌ها با رویکرد قانون‌گذاری در لایحه‌ی جدید حقوق تجارت بوده است. یکی از اقدام‌های قانون‌گذار، تعیین مدیر تصفیه برای شرکت ورشکسته و با محدود اختیارات مشخصی است که می‌تواند نسبت به بررسی اموال و تا تصفیه دیون اقدام کند. درباره وظایف مدیر تصفیه، در خلال پژوهش توضیح داده شد، تصفیه خاتمه دادن به کارهای جاری و اجرای تعهدات و وصول مطالبات و تقسیم دارایی شرکت است. پس وظیفه کلی مدیر تصفیه این است که اموال و مطالبات شرکت را جمع‌آوری و تبدیل به نقد کند، بدهی‌های شرکت را به طلبکاران آن بپردازد و باقی‌مانده دارایی شرکت را میان شرکا تقسیم کند. وظایف مدیر تصفیه، در قانون متعدّدند، ولی عمده آن‌ها نقد کردن دارایی شرکت، پرداخت دیون آن و احیاناً اداره بهره‌برداری از شرکت است. قانون‌گذار در اجرای این وظایف، به متصدی تصفیه اختیار داده است که به‌شخصه علیه اشخاص ثالث اقامه دعوا کند و یا برای این امر وکیل انتخاب کند و دعاوی را با اجازه شرکای ضامن به صلح خاتمه داده یا به داوری ارجاع دهد.

مدیر تصفیه از اختیارات وسیعی برای انجام دادن وظایف خود برخوردار است. یکی از وظایف عمده متصدی تصفیه این است که در انجام دادن وظایفش مصلحت شرکت و شرکا را رعایت کند. از دیگر وظایف عمده متصدی تصفیه، پرداخت بدهی‌های شرکت است. پرداخت بدهی‌های شرکت به هر صورتی ممکن است. طلب شرکت به یک طلبکار ممکن است با بدهی شخصی اخیر به شرکت، در حدود مقررات قانون مدنی، تهاتر شود و چون تهاتر قهری (قانونی) است، نیازی به جلب موافقت شرکای ضامن نیست. متصدی تصفیه باید برای پرداخت دیون آتی شرکت، یعنی دیونی که هنوز موعد آن‌ها نرسیده مبالغی را نگهداری کند و حق ندارد بدون وضع مبلغی معادل این دیون حین تصفیه، چیزی از دارایی شرکت میان شرکا تقسیم کند. قانون‌گذار در کنار اختیاراتی که به مدیر تصفیه داده است، محدودیت‌هایی را نیز در نظر گرفته است. از جمله آنکه مدت مأموریت مدیر یا مدیران تصفیه نباید از دو سال تجاوز کند. در لایحه‌ی جدید قانون تجارت مصوب سال ۱۳۹۱ در ماده ۷۰۳ مقرر شده است: تصفیه باید ظرف مدتی که مجمع عمومی معین می‌کند انجام شود. مدت مذکور نباید بیش از ۲ سال باشد.

در فعالیت‌های اقتصادی و مالی، با توجه به دامنه متعدد امور و ریسک بالای برخی فعالیت‌ها که خود منبعث از شرایط خارج از شرکت و یا تصمیمات اشتباه مدیریتی و یا شرایط ایجاد ثقل و... بوده، در برخی شرایط، افراد اعم از حقیقی و حقوقی دچار رکود، ورشکستگی و مدیران شرکت‌های ورشکسته و از عهده پرداخت دیون خود به مشتریان از یک سو و نیز طلبکاران سرمایه‌گذار و نیز نهادهای وام‌دهنده خارج شد و به نوعی با توجه به شرایط، توانمندی بازپرداخت بدهی‌های خود را نداشته‌اند.

با ایجاد این شرایط، در رابطه با مراتب بعدی هم برای طلبکاران و هم شخص تاجر، دو حالت می‌تواند محتمل بوده که یکی از این شرایط، اعلام ورشکستگی شخص به دادگاه ذی‌صلاح و تعیین مدیری تصفیه و یا با شکایت و طرح دادخواست شاکیان، جریان پرونده شرایط حقوقی به خود گرفته و در آن شرایط است که قانون‌گذار به منظور ایجاد شرایط حقوقی برای فرد ورشکسته تدابیری را مورد لحاظ قرار داده است.

در قوانین منسوخ‌شده قبلی از جمله قانون اعصار و ورشکستگی، به صراحت در راه با شرایط شخص ورشکسته شدن شخص و نحوه پرداخت دیون، حمایت‌های قانونی از طلبکاران و... به صورت مشخص مواد و تبصره‌هایی مطرح بوده که بر مبنای آن، با احراز شرایط ورشکستگی، مراتب رسیدگی به پرونده‌ها دارای شرایط مشخصی می‌شد. به طور مثال، طرز رسیدگی به دعوی ورشکستگی - طریق تعیین مدیر تصفیه - حدود اختیارات مدیر مزبور حتی برای فروش اموال شخص ورشکسته و وصول مطالبات و اقامه دعوی علیه مدیونین او و تشخیص مطالبات دائنین، فروش اموال و تقسیم آن بین طلبکاران به موجب نظامنامه که از طرف وزارت عدلیه تنظیم می‌شود معین خواهد شد.

حمایت از طلبکار در مقابل مدیون از جمله نیازهای هر جامعه‌ای است که نظام حقوقی با وضع مقرراتی پشتوانه این حمایت قرار می‌گیرد. سیستم حقوقی اسلام با وضع احکامی با عنوان ورشکستگی یا فلس از ابتدا به این حمایت درآورده است. نظام حقوقی ایران نیز به موجب قانون تجارت این احکام را به صورت قانون مدون به رسمیت شناخته است.

در تقسیم‌داری شخص ورشکسته بین طلبکاران اشخاصی که نسبت به مال شخص ورشکسته حق عینی داشته باشد در مورد خود آن مال و یا قیمت آن حق اولویت دارند.^۱

این در حالی است که با نسخ این قانون، اینک، شرایط مبهمی در رابطه با ورشکستگی اشخاص حقیقی و حقوقی مطرح بوده و این در حالی است که از منظر فقه اسلامی (امامیه) پدیدار شدن شرایط ورشکستگی به طور مشخص طرح و در باب آن احکامی موجود است. امر تصفیه، به مجموعه عملیاتی گفته می‌شود که به نقد کردن

۱. اصغری آق مشهدی، فخر الدین، عیسایی تفرشی، محمد، (۱۳۸۵)، ماهیت حقوقی رابطه مدیران شرکتهای سهامی با شرکت، ص

دارایی و طلب‌های شرکت می‌انجامد. تقسیم دارایی شرت میان شرکا نیز پس از وضع بدیهی‌های شرکت و پرداخت آن‌ها صورت می‌گیرد. اگر دارایی شرکت برای پرداخت بدهی‌های آن کافی نباشد، تعیین سهم هر یک از شرکای مسئول پرداخت بدهی‌های شرکت، قسمتی از عملیات تصفیه را تشکیل می‌دهد.

در مورد امر تصفیه اموال شرکت‌های اشخاص، قانون‌گذار در مواد ۲۰۲ به بعد قانون تجارت، دو طریق را پیش‌بینی کرده است: طریق اول، طریق قراردادی و دوستانه است که طرفین ممکن است آن را در اساسنامه پیش‌بینی کرده باشد، این آزادی در ماده ۲۱۸ قانون تجارت مقرر شده است، با این قید که شرکا نمی‌توانند مقررات آمره مواد ۲۰۷ لغایت ۲۱۰ و ۲۱۵ لغایت ۲۱۷ و قسمت اخیر ماده ۲۱۱ را نادیده بگیرند.

طریق دوم، تصفیه قانونی است و آن در صورتی است که اساسنامه برای امر تصفیه پیش‌بینی خاصی نکرده باشد که در این صورت، تصفیه اموال شرکت مطابق مواد ۲۰۲ لغایت ۲۱۷ قانون تجارت و تحت نظارت احتمالی دادگاه انجام می‌شود. این مواد متضمن عملیاتی است که در مجموع، به تصفیه امور شرکت می‌انجامد و راجع اند به بقای شخصیت حقوقی شرکت در زمان تصفیه، نقش مدیر تصفیه، ادامه کار شرکت، نقد کردن دارایی و پرداخت بدهی شرکت، نظارت بر امر تصفیه، حقوق شرکا و طلبکاران و نقش آن‌ها در امر تصفیه، که در چهار گفتار بررسی خواهند شد.

الف) بیان مسئله‌ی بحث.

بر اساس نص صریح قانون تجارت، در شرایط ایجاد ورشکستگی برای شرکت تجاری و با توجه به دیون طلبکاران از شرکت تجاری، رسیدگی به پرونده‌ی این شرکت‌ها مستلزم ایجاد برخی شرایطی که طلبکاران بتوانند در احقاق حقوق خود به صورت نسبی موفق شوند. در حقیقت، با اعلام ورشکستگی، یکی از اقدام‌های قانون‌گذار، تعیین مدیر تصفیه برای شرکت ورشکسته و با محدود اختیارات مشخصی است که می‌تواند نسبت به بررسی اموال و تا تصفیه‌ی دیون اقدام کند. مأموریت اداره و مدیریت شرکت‌ها در دوران فعالیت آن‌ها با هیئت‌مدیره است مدت مأموریت مزبور با ایجاد شرایط انحلال برای شرکت، خاتمه می‌یابد و از آن پس این مسئولیت با مدیر یا مدیران تصفیه خواهد بود.

قانون‌گذار برای سهولت کار مدیران تصفیه، اختیاراتی به مدیران تصفیه تفویض کرده است. بر اساس لایحه اصلاحی قانون تجارت و در ماده ۲۱۱ - از تاریخ تعیین مدیر یا مدیران تصفیه اختیارات مدیران شرکت خاتمه یافته و تصفیه شرکت شروع می‌شود. مدیران تصفیه باید کلیه اموال و دفاتر و اوراق و اسناد مربوط به شرکت را تحویل گرفته بلافاصله امر تصفیه شرکت را عهده‌دار شوند. همچنین در ماده ۲۱۲ - مدیران تصفیه نماینده شرکت در حال تصفیه بوده و کلیه اختیارات لازم را جهت امر تصفیه حتی از طریق طرح دعوی و ارجاع به داور و حق سازش دارا می‌باشند و می‌توانند برای طرح دعوی و دفاع از دعوی وکیل تعیین نمایند. همچنین،

وظایف و اختیارات هیئت تصفیه دیگر مواردی را شامل می‌شود که شامل تحویل کلیه اموال و دفاتر و اوراق و اسناد مربوط به شرکت تنظیم صورت جلسه‌ای که به امضای مدیران شرکت و هیئت تصفیه برسد.

خاتمه دادن کارهای جاری با قید اینکه کار جدید شروع نخواهد شد، اجرای تعهدات شرکت و عدم قبول تعهد جدید مگر اینکه اجرای تعهدات سابق شرکت معاملات جدیدی را ایجاب نماید، وصول مطالبات، پرداخت بدهی‌ها، طرح دعوی و تعقیب دعاوی سابق و دفاع از کلیه دعاوی مطروحه علیه شرکت از طریق دادرسی یا ارجاع به داور و سازش راسا یا بوسیله وکیل دادگستری، نقد کردن دارایی شرکت؛ مدیر یا مدیران تصفیه باید اموال شرکت را اعم از منقول و غیر منقول به فروش رسانیده و تبدیل به پول نقد کنند. زیرا علاوه بر پرداخت دیون شرکت که باید نقدی باشد تقسیم دارایی شرکت بین صاحبان سهام آن نیز باید نقدی انجام گیرد.

قانون‌گذار در کنار اختیاراتی که به مدیر تصفیه داده است، محدودیت‌هایی را نیز در نظر گرفته است. از جمله آنکه مدت مأموریت مدیر یا مدیران تصفیه نباید از دو سال تجاوز کند. اگر تا پایان مأموریت مدیران تصفیه، امر تصفیه خاتمه نیافته باشد مدیر یا مدیران تصفیه باید با بیان دلایل و جهات خاتمه نیافتن تصفیه امور شرکت، مهلت اضافی را که برای خاتمه دادن به امر تصفیه لازم می‌دانند و تدابیری را که به منظور پایان دادن به امر تصفیه در نظر گرفته‌اند به اطلاع مجمع عمومی صاحبان سهام رسانیده، تمدید مدت مأموریت خود را خواستار شوند. (به موجب مفاد ماده ۳۱۴ اصلاحیه قانون تجارت) همچنین آنکه مدیران تصفیه مکلفند ظرف یک ماه پس از ختم تصفیه، مراتب را به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام دارند تا به ثبت رسیده و در روزنامه رسمی و روزنامه کثیرالانتشاری که اطلاعیه‌ها و آگهی‌های مربوط به شرکت در آن درج می‌شود آگهی و نام شرکت از دفتر ثبت شرکت‌ها و دفتر ثبت تجاری حذف شود. (به موجب مفاد ماده ۲۲۷ اصلاحیه قانون تجارت).

در لایحه‌ی جدید قانون تجارت مصوب سال ۱۳۹۱ داریم: ماده ۷۰۳: تصفیه باید ظرف مدتی که مجمع عمومی معین می‌کند انجام شود. مدت مذکور نباید بیش از ۲ سال باشد. چنانچه ظرف این مدت امر تصفیه خاتمه نیابد، مدیر یا مدیران تصفیه باید با ذکر علل و جهات خاتمه نیافتن تصفیه امور شرکت، مهلت اضافی را که برای خاتمه دادن به امر تصفیه لازم می‌دانند و تدابیری را که جهت پایان دادن به امر تصفیه در نظر گرفته‌اند به اطلاع مجمع عمومی صاحبان سهام رسانیده و مجمع عمومی صاحبان سهام پس از استماع نظریه بازرس در مورد گزارش مدیران تصفیه نسبت به تمدید دوره تصفیه حداکثر برای دو سال دیگر اقدام می‌نمایند. مدیر یا مدیران تصفیه برای حداکثر ۲ سال انتخاب می‌شوند، انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

در هر مورد که بر اثر انحلال یا بطلان شرکت مدیر تصفیه باید از طرف دادگاه تعیین شود و مدیر یا مدیران تصفیه ای که توسط دادگاه تعیین شده‌اند حاضر به قبول سمت مدیریت تصفیه نباشند دادگاه امر تصفیه را به اداره‌ی تصفیه امور ورشکستگی حوزه خود ارجاع می‌نماید.